

**УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ
СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

З. П. Бараник,

*доктор економічних наук,
професор кафедри статистики,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”;*

Т. М. Берідзе,

*кандидат технічних наук,
доцент кафедр підприємництва і торгівлі,
Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені М. Туган-Барановського*

Анотація. Останні кілька років критичну ситуацію для підприємств України створюють динаміка ринку, що важко прогнозується, безліч нових директивних рішень і законодавчих актів, зростання агресивності зовнішнього середовища. У цих умовах велика роль відводиться управлінським концепціям розвитку підприємства, які створюють методологічне та методичне забезпечення управлінських дій у сфері розвитку виробництва. Проведені дослідження дозволили визначити поняття “статистичний моніторинг” як складову системи стратегічного управління підприємством, як процес безперервного збирання, оцінювання, всебічного вивчення економічної інформації, постійного порівняння отриманих результатів зі значеннями цільових параметрів на всіх стадіях розширеного відтворення з метою контролю за реалізацією економічної стратегії і ухвалення ефективних управлінських рішень, що надало можливість удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських рішень. Визначення конструктивних елементів системи статистичного моніторингу з урахуванням синтаксичного, семантичного та прагматичного інформаційних аспектів дозволяє використовувати концептуальну модель як технічне завдання на розроблення та практичне втілення системи статистичного моніторингу.

Аннотация. Последние несколько лет критическую ситуацию для предприятий Украины создают труднопрогнозируемая динамика рынка, множество новых директивных решений и законодательных актов, рост агрессивности внешней среды. В этих условиях большая роль отводится управленческим концепциям развития предприятия, которые создают методологическое и методическое обеспечение управленческих действий в сфере развития производства. Проведенные исследования позволили определить статистический мониторинг как составляющую в системе

стратегического управления предприятием, процесс непрерывного сбора, оценивания, всестороннего изучения экономической информации, постоянного сравнения полученных результатов со значениями целевых параметров на всех стадиях расширенного воспроизводства с целью контроля за реализацией экономической стратегии и принятием эффективных управленческих решений, что позволило усовершенствовать информационно-аналитическое обеспечение управленческих решений. Определение конструктивных элементов системы статистического мониторинга с учетом синтаксического, семантического и прагматического информационных аспектов позволяет использовать концептуальную модель как техническое задание на разработку и практическое воплощение системы статистического мониторинга.

Abstract. Enterprises of Ukraine the last few years a critical situation creates dynamics of the market, which is forecast difficult, a lot of new policy decisions and legislation, increased aggressiveness of the environment. In these circumstances, the importance given to management concepts of enterprise development, the creation of methodological and methodical support of administrative actions in the field of production. The research allowed to determine statistical monitoring as a component of the strategic management system now, a continuous process of collection, assessment, comprehensive study of the economic information, constant comparison of the results with the values of target parameters at all stages of expanded reproduction with the aim of monitoring the implementation of economic policies and the adoption of effective management decisions, that has allowed to improve the information - analytical support for management decisions. Determination of the structural elements of the statistical monitoring system based on the syntactic, semantic and pragmatic aspects of the information can be used as a conceptual model of the terms of reference for the development and practical implementation of the statistical monitoring system. The basis of the design principles of statistical monitoring system are general scientific research principles, principles of system analysis of economic objects, principles of economic theory and measurement functions of statistical monitoring industrial systems theory. Based on the definition of constructive descriptive conceptual model of strategic monitoring company is formed. SSM defined as a function of systematic synthesis, control, analysis and presentation in visual form useful for decision-making information. The most important requirements for SSM as analytical information system are: comparability, complexity, consistency, validity, visibility.

Постановка проблеми. Управління як домінуюча стратегія розвитку українського промислового бізнесу сьогодні поступово відходить на другий план, і все більше підприємств розглядає стійкий розвиток як стратегічну мету конкурентної поведінки. Існуючі методи фінансового, управлінського

та техніко-економічного аналізу і контролю не завжди адекватно вбудовані в механізм стратегічного управління.

Питання побудови організаційно-економічних та організаційно-управлінських механізмів формування та реалізації стратегії залишаються малодослідженими. У структурі таких механізмів формування та реалізації стратегії розвитку підприємства чільне місце належить концепції статистичного моніторингу (СМ). Динаміка процесу спостережень, що забезпечується моніторингом, безпосередньо пов'язана з прийняттям управлінських рішень. Тобто поєднання складових статистичного моніторингу, засобів прийняття ефективних управлінських рішень дають підґрунтя для вдосконалення концептуальних положень СМ у системі стратегічного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток методології статистичного моніторингу зробили В. К. Галіцин, Т. Гіляровський, М. Пястолов, Т. Мизнікова, Дж. Надлер, Н. Неживенко, М. Пугачова та ін., деякі питання стосовно суміжних напрямів економічної статистики представлені у працях науковців: І. Манцурова, С. Герасименка, А. Головача, З. Бараник, А. Єріної, В. Захожая, В. Михайлова, Р. Моторіна, Н. Парфенцевої, В. Саріогло, В. Швеця та ін. [1–4].

Учені вказують на велику кількість найрізноманітніших вимог до формування концептуальних положень статистичного моніторингу: загальних і конкретних, формальних і змістовних. Відсутність єдиного підходу призводить до того, що кожен дослідник формує свій набір вимог, обґрунтованість якого визначається здоровим глуздом і посиланнями на наукову доцільність.

Метою дослідження є формування концептуальних засад статистичного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційна база для прийняття управлінських рішень ґрунтується на безперервному формальному спостереженні (моніторингу) конкурентного розвитку бізнесу. Отже, статистичний моніторинг у системі стратегічного управління не слід розглядати як вужче чи ширше поняття, ніж аналіз і контроль. Це безперервне спостереження за результатами і бізнес-процесами, спрямоване на вирішення конкретних завдань, які стоять перед підприємством, тобто на ефективні управлінські рішення. Для проведення ефективного СМ необхідно оптимізувати поле спостереження. Використання інтегрованих показників дозволить визначити економічний стан підприємства, його конкурентний статус, що забезпечить використання дієвих управлінських рішень. Тобто предмет моніторингу – це інформація, що підлягає збиранню, оцінюванню і вивченню з метою розкриття й пізнання фактів, щодо функціонування систем господарського механізму і стану економічних об'єктів на стадіях розширеного відтворення. Інструментами моніторингу є збалансована система показників.

Усі вимоги до формування системи моніторингу, яка визначає інформаційно-аналітичну систему стратегічного управління, доцільно розділити на формальні, змістовні та цільові. Крім цього, можна виділити вимоги до окремого індикатора, до сукупності індикаторів (простору параметрів), до системи в цілому (конструкції узагальнюючого чи інтегрального показника).

Якісна система моніторингу повинна забезпечувати порівнянність використовуваних показників і формувати як інтегральні, так і комплексні оцінки на базі розроблення спеціальних моделей СМ, які можна було б використовувати в роботі економістів-аналітиків.

При розгляді питання про критерії якості статистичного моніторингу в системі стратегічного управління можна назвати такі вимоги: регулярність, узгодженість і наступність у забезпеченні інформацією; здатність адекватно представляти сформовану господарську ситуацію; швидке розпізнавання проблем; формування інформації не тільки для вирішення вже виниклих проблем, а й для виявлення проблем, що назрівають; відображення змін; відображення динаміки і перспектив розвитку підприємства; оцінювання ефективності; виявлення й оцінювання впливу факторів на результативний показник. Практична реалізація розглянутих вимог передбачає вдосконалення методів оцінювання результатів господарської діяльності підприємства.

Визначення моніторингу передбачає формування переліку його властивостей та принципів. Принципи складають теоретичну основу моделювання СМ. Принцип як вихідне положення або керівний початок регулює процедурну сторону проведеного дослідження чи розробки. Відповідно до цього можна виділити методологічні, методичні та прикладні принципи дослідження, розробки і практичного застосування об'єктів. Крім цього, оскільки система моніторингу є інформаційною системою, принципи її побудови та використання повинні охоплювати всі три аспекти інформаційного забезпечення управління, тобто синтаксичний, семантичний і прагматичний. Основу розроблення самих принципів становлять загальнонаукові (філософські) принципи дослідження, принципи системного аналізу економічних об'єктів, принципи теорії економічних вимірювань [5–7]. Принципи формулюються для забезпечення відповідності системи, що будується, висунутим до неї вимогам.

Моніторинг повинен забезпечувати підприємство інформацією для інтеграції прийнятих рішень. Поняття інтеграції рішень охоплює два аспекти: інтеграцію в часі, яка зумовлює безперервність рішень і, відповідно, регулярність інформаційного забезпечення, та інтеграцію в просторі, яка передбачає взаємну ув'язку різних рішень як за напрямками (виробничі, фінансові, маркетингові), так і за рівнем (стратегічні, тактичні, оперативні).

Інтеграція управлінських рішень не досягається автоматично. Умовою її реалізації є розроблення відповідних аналітичних процедур і включення їх

до системи моніторингу. Саме інтеграція, системність концепції моніторингу визначає її ефективність. Системність часто ототожнюють з комплексністю. Однак системність і комплексність хоча й близькі, але не тотожні поняття, тому вони виділяються за різними ознаками: з позиції охоплення досліджуваного об'єкта і з погляду підходу до його аналізу. За охопленням аналіз може бути одиничним і комплексним, а за підходом – системним і елементарним.

Поєднання загальнонаукового принципу ідеалізації і системного принципу нормативності дозволяє сформулювати такий принцип моніторингу, як формування ідеальної нормативної моделі.

Вихідним моментом інформаційно-аналітичного забезпечення управління є достовірність вихідної інформації. При визначенні доцільного рівня точності необхідно враховувати: залежності, в яких використовується модельована (вимірювана) величина (синтаксичний аспект); адитивність, можливість спостерігати величину (семантичний аспект); питання, на який має дати відповідь моніторинг та вимірювання (прагматичний аспект). Прагнучи підвищити точність результатів оброблення інформації, слід мати на увазі таке фундаментальне положення: загальний рівень точності моделі, що відображає ті чи інші залежності, визначається точністю найбільш неточного її елемента, включаючи вихідну інформацію. Підвищення точності, особливо вихідної інформації, зазвичай вимагає додаткових, іноді досить значних витрат.

Принцип точності в поєднанні з принципом спрощення для моніторингу пропонується сформулювати так: забезпечення мінімально допустимої точності. Цей принцип вимагає використання мінімальної кількості вихідних показників (індикаторів), а також використання шкали мінімально допустимої потужності. При практичному застосуванні системи СМ важливо забезпечити зв'язок із діючою системою обліку, щоб специфікація елементів системи моніторингу не вимагала його змін. Використання діючої системи обліку як інформаційної бази – це ще один принцип моніторингу.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У процесі дослідження вдалося теоретично обґрунтувати і сформулювати концептуальні засади статистичного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством, що охоплює синтаксичний, семантичний і прагматичний аспекти інформації, а також методологічний, методичний та практичний рівні дослідження. Основу розроблення принципів моделювання системи статистичного моніторингу становлять загальнонаукові принципи дослідження, принципи системного аналізу економічних об'єктів, принципи теорії економічних вимірювань і функції системи СМ. Найбільш важливими вимогами до системи статистичного моніторингу як до аналітичної інформаційної системи, є порівнянність, комплексність, системність, обґрунтованість, наочність.

Список використаних джерел

1. Манцуров І. Г. Методичні підходи до оцінки безпеки ринкового стану / І. Г. Манцуров, О. В. Нусінова // Бізнес-інформ. – 2011. – № 9. – С. 7–10.
2. Галіцин В. К. Концептуальні засади моніторингу / В. К. Галіцин, О. П. Суслов, Н. К. Самченко // Бізнес-інформ. – 2013. – № 9. – С. 330–335.
3. Бараник З. П. Засади формування статистичного моніторингу на підприємстві / З. П. Бараник, Т. М. Берідзе // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. – № 7. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/190.pdf>
4. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление / пер. с англ. ; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 2002. – 544 с.
5. Захарченко Н. Н. Основы системного анализа / Н. Н. Захарченко, Н. В. Минеева. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 20012. – 78 с.
6. Чурина Л. А. Мониторинг учебной деятельности в образовательном учреждении как фактор рефлексивного управления : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Л. А. Чурина. – М., 2002. – 30 с.
7. Шарапов О. Д. Економічна кібернетика : [навч. посіб.] / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. С. Семьонов. – К. : КНЕУ, 2004. – 231 с.